

Dariusz Poliński, Witold Tokarski, Wojciech Chudziak

Chełmża, st. 28, gm. loco, woj. toruńskie, AZP 36-43/88

Informator Archeologiczny : badania 30, 203-204

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

menty naczyń glinianych (łącznie 883), kości zwierzęcych i polepy, poza tym łuski ryb, fragmenty prażnicy, haczyk kościany i fragment przęślika. Ceramika, w większości zdobiona, pochodzi z naczyń ręcznie lepionych ze śladami przykrawężnego obtaczania, obtaczania do wysokości brzuśca, a także z naczyń całkowicie obtaczanych. Obiekty pełniły funkcje mieszkalne (obiekt 12) i gospodarcze, poza tym były to paleniska oraz jamy zasobowe i odpadkowe. Należy przypuszczać, że odkryte ślady osadnicze są pozostałością osadnictwa o charakterze sezonowym, które na podstawie materiału ceramicznego można datować na okres od X do początków XII w.

Materiały po opracowaniu przekazane zostaną do Muzeum w Chełmnie. Badania nie będą kontynuowane.

CHEŁMŹA, st. 20,
gm. loco,
woj. toruńskie,
AZP 36-43/56

- grodzisko wczesnośredniowieczne
- wczesnośredniowieczna osada podgrodowa (XI w.)

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone w lipcu przez dr. Dariusza Polińskiego (Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Finansowane przez Instytut Archeologii i Etnologii UMK. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 100 m² w obrębie osady podgrodowej.

Odsłonięto skomplikowaną sytuację stratygraficzną – pozostałości nawarstwień można datować od neolitu przez okres halszacki i lateński, okres wpływów rzymskich, średniowiecze, aż do czasów nowożytnych. Najintensywniejsze nawarstwienia zachowały się z okresu funkcjonowania osady podgrodowej w XI w. – są to pozostałości półziemianek, obiektów gospodarczych i palenisk. Łącznie pozyskano ponad 3400 fragmentów ceramiki (w większości wczesnośredniowiecznej) oraz fragmenty kości zwierzęcych.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Badania nie będą kontynuowane

CHEŁMŹA, st. 28,
gm. loco,
woj. toruńskie,
AZP 36-43/88

- osada z wczesnej epoki żelaza(?) – okresu wpływów rzymskich (?)
- osada wczesnośredniowieczna (2 połowa X-XI/XII w.)

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone w dniach od 15 lipca do 3 sierpnia przez dr. Dariusza Polińskiego (Zakład Archeologii Średniowiecza i Czasów Nowożytnych w Instytucie Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), z udziałem mgr. Witolda Tokarskiego. Nadzór naukowy – dr Wojciech Chudziak. Finansowane przez Instytut Archeologii i Etnologii UMK i Urząd Miejski w Chełmży. Drugi sezon badań. Przebadano obszar 100 m² w części osady położonej na południowy zachód od pobliskiego grodziska (st. 20), w tym największy wykop (IV/VII/VIII/96) o powierzchni około 70 m².

Wśród obiektów kulturowych odsłoniętych w sezonie 1996 najbardziej interesujące były 4 ziemne domostwa (półziemianki), obiekt gospodarczy i palenisko. Półziemianki, pierwotnie zapewne czworokątne lub czworokątne z zaokrąglonymi narożnikami i z paleniskiem w jednym z narożników, miały wielkość od 11 do 18 m². Na podstawie zespołów ceramiki naczyniowej odkryte obiekty należy łączyć z dwiema wczesnośredniowiecznymi fazami osadnictwa: starszą (faza I), datowaną szeroko od 2 połowy X do połowy XI w., oraz młodszą (faza II), datowaną od połowy XI do przełomu XI i XII w. Bezpośrednio pod spągami wypełnisk obiektów 6-7 i 9-10/96 znajdowała się warstwa kulturowa, stanowiąca najprawdopodobniej pozostałość osady pradziejowej – okres halszacki(?), okres lateński(?), okres wpływów rzymskich(?). Z warstwy tej pochodziły stosunkowo liczne fragmenty ceramiki pradziejowej, znalezione na złożu wtórnym w wypełniskach obiektów wczesnośredniowiecznych. Pozyskano bogaty materiał zabytkowy. Do najciekawszych okazów zaliczyć należy: przedmioty wykonane z poroża (4 szydła, grzebień i fragment okładziny innego grzebienia, szydło kościane), wyroby żelazne (3 noże, 2 haczyki na ryby i grocik strzały do łuku), 2 oselki kamienne, przęśliki z różnych surowców (gliny, szarego i różowego łupku) oraz fragment krzemiennej wkładki do sierpa. Wydobyto około 3500 fragmentów ceramiki naczyniowej, głównie wczesnośredniowiecznej i pradziejowej (około 500 sztuk) oraz kilkadziesiąt naczyń późnośredniowiecznych i nowożytnych. Znalezione też dużą ilość kości zwierzęcych, zarówno zwierząt domowych, jak i dzikich, oraz rybnie łuski.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (uwaga: w dokumentacji numer stanowiska w miej-

scowości określono roboczo jako 20a). Ze względu na dotychczasowe wyniki prac oraz fakt ciągłego niszczenia stanowiska przez orkę, badania powinny być kontynuowane, zwłaszcza w części północno-zachodniej stanowiska, bezpośrednio sąsiadującej z grodziskiem i jeziorem Archidiakonka.

CHLEWO, st. 1,
gm. Grabów,
woj. kaliskie,
AZP 72-38/29

- grodzisko wczesnośredniowieczne (X/XI w.)

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez mgr. Grzegorza Teske. Pierwszy sezon badań. Wykop (1,2 x 2 m) wytyczono we wschodniej części stanowiska, wzdłuż linii wschód-zachód, w miejscu, gdzie fragment wału obronnego był stosunkowo najlepiej zachowany – około 1,2 m wysokości (!). Sondażem objęto również pas ziemi przylegający do wału od strony wewnętrznej i zewnętrznej. Przebadano powierzchnię 40 m².

W budowie wału obronnego wyróżnić można dwie fazy. W pierwszej w celu stabilizacji podłoża wyłożono powierzchnię w pasie szerokości około 4 m drewnem, następnie w odległości około 2 m od siebie zagłębiono w grunt drewno tworzące dwie ściany skrzyni. Nie jest znane, jak dotąd, położenie pozostałych jej boków. Na podstawie zachowanych fragmentów można sądzić, iż pierwotna wysokość konstrukcji wynosiła nie mniej niż 1,8 m. Skrzynię wypełniono piaskiem, którym obsypano od strony wnętrza grodu również jej podstawę. Piasek do tego celu wybierano nierównomiernie z obydwu stron budowanego wału. W odległości około 3,5 m od ściany zewnętrznej, na krańcu powstałego zagłębienia osadzono pod ostrym kątem podwójny rząd czostków, wkopanych na głębokość prawie 70 cm. Pozostałe fragmenty wystawały z ziemi na wysokość około jednego metra. Od strony dziedzińca grodu przysypano ją warstwą ziemi w celu stabilizacji ich położenia. Z kolei powierzchnię zawartą między skrzynią a czostkami wypełniono drewnem ułożonym w konstrukcji rusztowej. Do tego celu użyto różnej wielkości drewnien, a przerwy między nimi wypełniono piaskiem. Łącznie konstrukcja skrzyniowo-rusztowa utworzyła wał o szerokości u podstawy około 7 metrów. Po pewnym czasie ściany konstrukcji skrzyniowej, zwłaszcza od strony wnętrza grodu, uległy zniszczeniu – wraz z piaskiem obsunęły się na nasyp przylegający do skrzyni, być może nie wytrzymały naporu piasku zalegającego we wnętrzu konstrukcji. Z podobnych powodów, choć nie tak katastrofalnie, przedstawiał się stan techniczny konstrukcji rusztowej, gdzie butwienie poszczególnych elementów drewnianych powiązane było z jednoczesnym naturalnym osiadaniem wypełniającego ją piasku. W drugiej fazie rozpoczęto reperację części wału od strony wnętrza grodu oraz przebudowę jego partii zewnętrznej. Naprawa polegała na uzupełnieniu ubytków i nadsypaniu piaskiem nasypu, na który opadła ściana z konstrukcji skrzyniowej. W ten sposób powstał znacznie wyższy niż pierwotnie nasyp, który być może dorównywał swoją wysokością górnej krawędzi konstrukcji skrzyniowej. Jej powierzchnię wzmocniono, układając na nim stosunkowo zwarty bruk kamienny z małych i średnich kamieni. Od strony zewnętrznej wał wyrównano, a następnie nasypano na jego powierzchnię piasek, zasypując przy tym czostki, przez co poszerzono go od tej strony o kolejne 2,5 m. Na tak przygotowanej podstawie wzniesiono konstrukcję drewnianą przekładkową, z około półmetrową odsadzką. Z drugą fazą można łączyć również drewnianą budowlę o konstrukcji przekładkowej, która zalegała w przykopie na dziedzińcu grodu. Ponieważ nie została odsłonięta w całości, o jej przeznaczeniu nic pewnego powiedzieć nie można – być może jest to fragment ulicy wyłożonej drewnem. Poza tym z fazą tą należy wiązać zlokalizowaną na dziedzińcu jamę odpadową. Koniec fazy drugiej, a zarazem użytkowania grodu, wyznacza pożar, który spowodował ostateczne zniszczenie konstrukcji drewnianych wału i odsłoniętych elementów zabudowy. W zespole pozyskanych zabytków zdecydowanie przeważają fragmenty naczyń całkowicie obtaczanych nad obtaczanymi w partiach górnych. Ornament w postaci różnych układów linii poziomych, falistych, pokrywający garnki w górnych ich częściach, stwierdzono przede wszystkim na fragmentach naczyń całkowicie obtaczanych. Na podstawie pozyskanych zabytków można sądzić, że gród w Chlewie, o powierzchni około 0,4 ha, wybudowano na przełomie X i XI wieku. Badania będą kontynuowane.

CHOCICZA WIELKA,
st. 4, gm. Września,
woj. poznańskie,
AZP 54-33/-

- ślad osadnictwa kultury amfor kulistych (neolit)
- osada wczesnośredniowieczna (faza B-D)

Ratownicze badania wykopaliskowe w związku z budową autostrady A2 (stanowisko A2 – 304), przeprowadzone przez mgr. Bartłomieja Rogalskiego (Ośrodek Naukowo-Konserwator-